

הכנסת התשע-עשרה

יוזמים: חברי הכנסת

עליזה לביא
רות קלדרון
שמעון סולומון
יפעת קריב
קארין אלהרר
עפר שלח
פנינה תמנו-שטה
רינה פרנקל

מצטרף: חבר הכנסת

בועז טופרובסקי

פ/19/1639

הצעת חוק ביטול מרוץ הסמכויות (תיקוני חקיקה), התשע"ג–2013

1. תיקון חוק שיפוט בתי דין רבניים (נישואין וגירושין), התשי"ג–1953¹ –
בתי דין רבניים
(נישואין וגירושין)
- (1) בסעיף 3, בסופו יבוא "לאחר שכל הצדדים הנוגעים בדבר הביעו הסכמה חופשית ומדעת לכך, שתינתן בתצהיר; בחוק זה, "הסכמה חופשית ומדעת" – הסכמה שניתנה מתוך רצון חופשי ומדעת, ולאחר קבלת ייעוץ משפטי."
- (2) בסעיף 9, במקום "הסכמתם" יבוא "הסכמה חופשית ומדעת שתינתן בתצהיר".
2. תיקון חוק בית המשפט לענייני משפחה
המשפט לענייני משפחה
- בחוק בית המשפט לענייני משפחה, התשנ"ה–1995² בסעיף 3, אחרי סעיף קטן (ב) יבוא:

¹ ס"ח התשי"ג, עמ' 165.
² ס"ח התשנ"ח, עמ' 393.

"(ב2) בענייני מעמד אישי של מי שחלים עליהם סימנים 52 ו-54 לדבר המלך כאמור, בהם אין לבית הדין הדתי סמכות שיפוט ייחודית לפי סעיף 3(ב1), תהא לבית הדין סמכות שיפוט לאחר שכל הצדדים הנוגעים בדבר הביעו הסכמה חופשית ומדעת לכך, שניתנה בתצהיר; בחוק זה, "הסכמה חופשית ומדעת" – הסכמה שניתנה מתוך רצון חופשי ומדעת, ולאחר קבלת ייעוץ משפטי."

דברי הסבר

לבתי הדין הרבניים, השרעיים והכנסייתיים (להלן – בתי הדין הדתיים), סמכות בלעדית לדון בנושאי נישואין וגירושין. בנושאים הנלווים לגירושין (כגון משמורת ומזונות ילדים וחלוקת רכוש) יש לבתי הדין הדתיים סמכות מקבילה לסמכות בית המשפט לענייני משפחה. כיום, בן הזוג שמגיש את תביעתו בנושאים הנלווים לגירושין ראשון, קובע למעשה את סמכות השיפוט בעניינים אלה בהתאם למקום אליו הגיש את התביעה – זהו "מרוץ הסמכויות".

המצב הנוכחי, המקנה יתרון משמעותי לצד אשר מקדים להגיש את תביעתו, יוצר מציאות בה נמנעת מבני הזוג האפשרות למיצוי הליכי משא ומתן וניסיונות לשלום בית טרם הפנייה לערכאות. מרוץ הסמכויות מחריף את הסכסוך בין בני הזוג, גורם ל"מלחמות התשה" הדדיות, מעודד גירושין, פוגע בילדיהם של בני הזוג ויוצר 'מאבק' סמכויות בין הערכאות. בנוסף, מאבק זה תורם בפועל לבזבוז זמן שיפוטי וכספי ציבור.

מטרתה של הצעת החוק היא לנטרל את ההיבטים השליליים של מרוץ הסמכויות בין בתי הדין הדתיים לבתי המשפט האזרחיים וכן, לקבוע כי לצורך הקניית סמכות עניינית לבית דין דתי תידרש הסכמה חופשית ומדעת מצד כל הצדדים הנוגעים בדבר.

לפיכך, מוצע כי כריכת העניינים הנלווים לתביעת גירושין המוגשת לבית הדין הדתי, תלווה בתצהיר של שני הצדדים, המעיד על הסכמתם החופשית לעצם הכריכה, לאחר שקיבלו ייעוץ משפטי בנושא. דרישה זו נועדה ליצור וודאות אצל כל אחד מהצדדים, ולא רק אצל הצד שהגיש את תביעת הגירושין, כי ענייניהם נדונים בפני הערכאה שבחרו, מתוך רצון חופשי ומתוך מודעות והבנה של ההשלכות הנובעות מכך. כמו כן, הצעת החוק מוסיפה ומקנה לבית הדין הדתי ולבית המשפט לענייני משפחה את הסמכות לקבוע כי ההסכמה שהוצגה בפניהם איננה חופשית או איננה הסכמה מדעת (בין היתר בשל טעות, הטעיה, כפייה וכדומה) ולפיכך אין בכוחה להקנות סמכות דיון בעניינים הכרוכים בתביעת הגירושין.

הצעת החוק מבטלת את יתרונו של המקדים בפנייה לערכאות, שכן גם במקרה בו אחד הצדדים מזדרז ומקדים את משנהו בתביעה לבית הדין הדתי (כמו במקרה של מוסלמים ונוצרים) או כורך לתביעת הגירושין את תביעתו בעניינים הנלווים לגירושין כדי שידונו בבית הדין הדתי (במקרה של יהודים), הרי שהוא נדרש להסכמה מהצד שכנגד על מנת להקנות סמכות עניינית לבית הדין הדתי בעניינים אלו.

סעיף 9 לחוק העיקרי קובע סמכות שיפוט בהסכמה לבית הדין הרבני בענייני מעמד אישי אשר אינם בסמכותו הבלעדית. הצעת החוק קובעת כי גם ההסכמה לפי סעיף זה תהיה הסכמה חופשית ומדעת, שניתנת בתצהיר.

הצעת החוק אינה מפרה את הסטאטוס קוו בעניין סמכות השיפוט בגירושין עצמם, אלא משנה את הקריטריונים לפיהם יקבע לאיזו ערכאה יש את הסמכות לדון בעניינים הנלווים לגירושין. יצוין, כי מומחים לדיני משפחה מעריכים שהצעת החוק תחסוך לקופת המדינה כספים רבים על ידי צמצום מספר תביעות הגירושין והקטנת מספר הדיונים הכפולים בנושאים הנלווים לגירושין והדיונים בנושא סמכות השיפוט.

הוגשה ליו"ר הכנסת והסגנים
והונחה על שולחן הכנסת ביום
כ"ד באב התשע"ג – 31.7.13